

Pajukoski Seija, Tuomi Arja ja Koskinen Sanna (toim.)

Näyttö - mahdollisuus erilaiselle oppijalle



Opas ammatillisen peruskoulutuksen

- opettajalle
- työpaikkaohjaajalle
- opiskelijalle

2004



1. Näyttö	3
2. Erilainen oppija	6
3. Erilaiset oppijat näytöissä	14
4. Näytön toteutus	22
5. Näytön arviointi	24

Lukijalle

Erilaisina oppijoina voidaan pitää kaikkia, jotka kohtaavat opiskelussaan oppimisvaikeuksia ja tarvitsevat joskus yksilöllistä tukea. Ammatillisen peruskoulutuksen näyttöjärjestelmä voidaan luoda sellaiseksi, että se sopii monenlaisille opiskelijoille ja tarvittaessa joustaa yksilöllisten tarpeiden mukaan. Näytöissä erilainen oppija voi oppia tekemällä ja näyttää osaamisensa aidoissa työtilanteissa.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoista noin 30–40 % on erilaisia oppijoita. Tietoa erilaisista oppijoista tarvitaan, jotta heitä pystytään tukemaan ja ohjaamaan opinnoissaan. Erilaisten oppijoiden vahvuuksien ja vaikeuksien tunnistaminen sekä tarvittavan tuen ja ohjauksen antaminen luovat pohjan näyttöjen onnistumiselle.

Näyttö on mahdollisuus erilaiselle oppijalle. Näytössä opiskelija näyttää osaamistaan – ei osaamattomuuttaan!

Opas on tuotettu HEROn NÄYTTÖ-projektissa. Oppaaseen on koottu projektin aikana saatuja kokemuksia, hyviä käytäntöjä ja suosituksia siitä, miten erilaiset oppijat tulisi huomioida näytöissä. Oppaassa on myös tietoa erilaisista oppijoista ja oppimisvaikeuksista. Opas on tarkoitettu ammatillisen peruskoulutuksen opettajille ja opiskelijoille, työpaikkaohjaajille sekä kaikille asiasta kiinnostuneille.

Lämpimät kiitokset kaikille projektin yhteistyötahoille!

Sanna Koskinen

Sanna Koskinen
projektipäällikkö

Opastyöryhmässä ovat olleet mukana Arja Tuomi, Airi Valkama ja Sanna Koskinen HEROsta, Seija Pajukoski Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksesta sekä Eero Lahtinen NCC Rakennus Oy:n henkilöstöosastolta. Oppaassa käytetyt valokuvat ovat ottaneet työharjoittelijat Hannu Aarniala, Lari Elovainio ja Kukka Suonio Helsingin kaupungin opetusviraston ammatti- ja aikuiskoulutuslinjan nuorten työpaja Mediakylpylästä.



1.Näyttö

Mikä?

Näyttö on

- työtoiminta tai työprosessi, jolla opiskelija näyttää osaamisensa
- osa ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijan arviointia
- osoitus ammattitaidon saavuttamisesta

Näytöt

- annetaan kaikista ammatillisista opintokokonaisuuksista
- suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä työelämän kanssa
- Näyttöjen kuvaukset, arvioinnin kohteet ja kriteerit sekä ohjeet määritellään näyttöjen perusteissa (Opetushallitus)

Miksi?

Näyttöjen tavoitteena on

- parantaa koulutuksen laatua ja vaikuttavuutta
- yhtenäistää opiskelijan arviointia
- edistää opiskelijoiden sijoittumista työelämään
- Koulutuksen tulee sisältää niitä asioita, joita työelämässä tarvitaan.

Milloin ja missä?

Näytöt

- ajoittuvat koko koulutuksen ajalle
- toteutetaan yleensä työssäoppimisjaksolla
- voidaan toteuttaa myös oppilaitoksessa, esim. opintojen alussa tai työturvallisuussyistä

Näyttö – mahdollisuus erilaiselle oppijalle

Kokemusten mukaan näytöt antavat erilaisille oppijoille hyvän mahdollisuuden osaamisen osoittamiseen.

Näyttö on mahdollisuus erilaiselle oppijalle, koska näytöissä

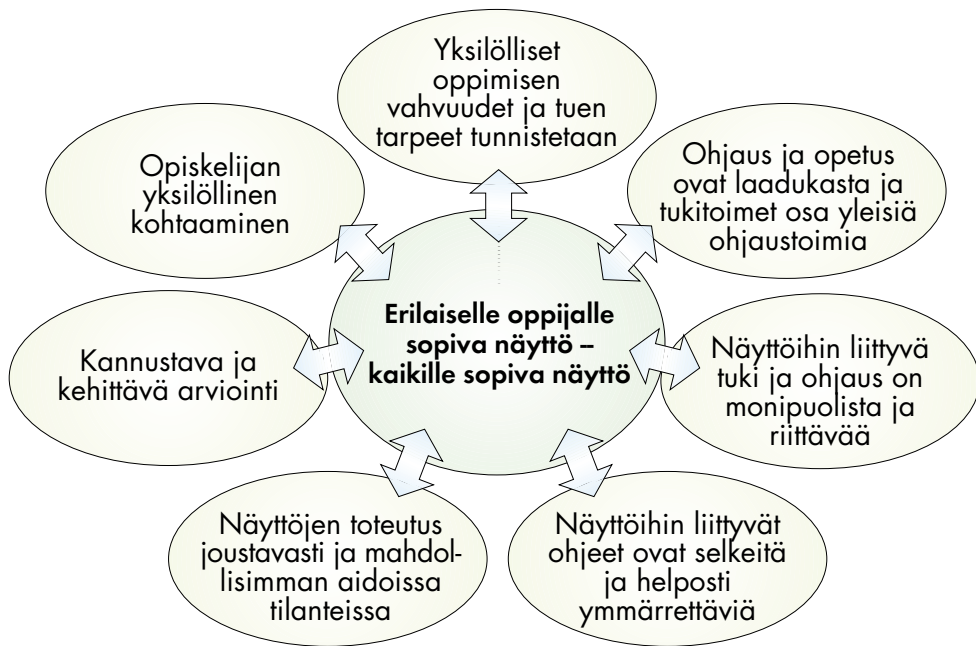
- toteutuu tekemällä oppiminen
- osaamisen voi näyttää aidoissa työtilanteissa
- painopiste on keskeisessä työelämän edellyttämässä ammattitaidossa
- opintojen suorittaminen monipuolistuu
- kehitetään samalla opetusta ja ohjausta



*Jes! Oikeita töitä! Pääsee näyttään, että osaa...
Näytöt rulettaa!*

Kun näytöt suunnitellaan ottaen huomioon erilaisten oppijoiden yksilölliset tarpeet, palvelee näyttöjärjestelmä jokaista opiskelijaa. Erilaisten oppijoiden huomioon ottaminen näytön eri vaiheissa on hyödyksi kaikille opiskelijoille.

Erilaiselle oppijalle sopiva näyttö – kaikille sopiva näyttö



2. Erilainen oppija – kuka?

Erilaisina oppijoina voidaan pitää kaikkia, jotka kohtaavat opiskelussaan oppimisvaikeuksia ja tarvitsevat joskus yksilöllistä tukea. Oppimisvaikeuksia on yllättävän monella.

Oppimisvaikeuksia on

- kaikkiaan noin miljoonalla suomalaisella!
- jopa noin 30–40 %:lla ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoista
- Oppimisvaikeuksiset eivät yleensä tarvitse erityisopetuspäätöstä, mutta opetuksessa ja ohjauksessa on huolehdittava yksilöllisistä tukitoimista.

Suurin osa erilaisista oppijoista tarvitsee vaihtelevan määrän yksilöllistä tukea ja ohjausta opiskelussaan. Jos opiskelija tarvitsee paljon tukea, voidaan opetus toteuttaa erityisopetuksena. Näin toimitaan kaikista opiskelijoista noin 5–10 %:n kohdalla. Syynä voi tällöin olla oppimisvaikeuden lisäksi vammaisuus, muu toimintarajoite tai esim. sosio-emotionaaliset tai elämäntilanteeseen liittyvät ongelmat.

Tässä oppaassa painopiste on oppimisvaikeuksien huomioon ottamisessa, mutta esitetyt ratkaisut sopivat kaikille erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille.

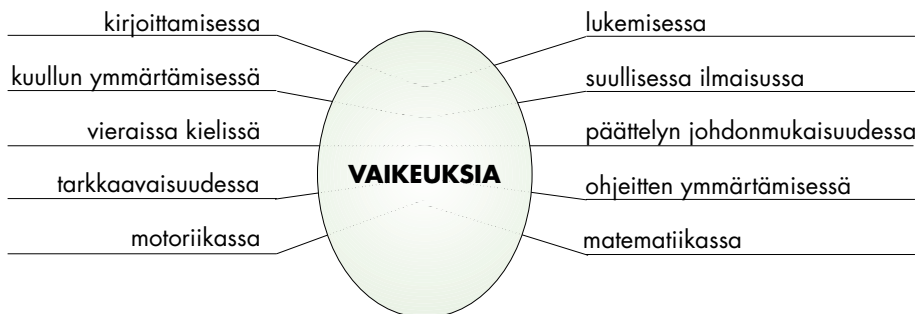
**Mutta melkein kaikillahan on joskus ongelmia oppimisessa!?
Ollaanko me kaikki siis omalla tavallamme erilaisia oppijoita?**



2.1 Oppimisvaikeus

Oppimisvaikeudessa on usein kyseessä ihmisen synnynnäinen ominaisuus, aivojen tavanomaisesta poikkeava, ”erilainen” tapa prosessoida tietoa. Aktivaatio aivoissa tapahtuu osittain eri paikoissa ja eri nopeudella kuin henkilöillä, joilla ei ole oppimisvaikeutta. Oppimisvaikeudet luokitellaan havaintotoimintojen, motoriikan, muistin, kielellisten toimintojen tai tarkkavaisuuden vaikeuksiin.

Oppimisvaikeus voi näkyä ongelmina



Oppimisvaikeus ei estä oppimista eikä tarkoita, että oppimistulos olisi huonompi kuin muilla. Oppiminen voi kuitenkin tapahtua eri reittiä ja eri tahtiin kuin opiskelijalla, jolla ei ole oppimisvaikeutta. Kun oppimisvaikeus otetaan huomioon ja opiskelijalle annetaan yksilöllistä tukea ja ohjausta, voidaan välttyä epäonnistumisilta ja lisäongelmilta, kuten poissaoloilta ja keskeyttämisiltä.

Oppimisvaikeudet kytkeytyvät usein toisiinsa. Esimerkiksi lukivaikeuksisella voi olla hankaluuksia myös matematiikassa tai keskittymisvaikeuksiin voi liittyä myös lukivaikeutta.

2.2 Lukivaikeus

- lukemiseen tai kirjoittamiseen liittyvä erityisvaikeus, joka on ristiriidassa lahjakkuustasoon ja oppimiskykyyn nähden
- ei yhteyttä älykkyyteen
- ei estä oppimista!
- liittyy usein oikean aivopuoliskon voittopuoliseen käyttämiseen

Huom! Oikeassa aivopuoliskossa sijaitsevat luovuuden, intuition, tunteiden ja kokonaisvaltaisen ajattelun keskukset.

Miten tunnistan lukivaikeuden?

- lukeminen hidasta
- vaikeus ymmärtää lukemaansa
- ydinsisällön löytäminen hankalaa
- kirjoitusvirheitä
- hidas kirjoitustaito
- kirjaimet ja äänteet sekaantuvat kirjoittaessa
- kirjaimia puuttuu tai ne vaihtavat paikkaa
- ajatusten pukeminen tekstiksi työstä
- tekstin jäsentäminen hankalaa
- käsiala kömpelöä
- vieraiden kielten oppimisvaikeuksia
- työmuisti kapea, esim. pitkien suullisten ohjeiden muistaminen vaikeaa

Olisikohan tuolla opiskelijalla lukivaikeutta?

Lukivaikeuteen voi liittyä hankaluuksia

Hahmottamisessa

- etäisyydet, sijainnit
- suunnat (oikea – vasen)
- suunnistaminen
- aika (aina myöhässä)

Motoriikassa

- kynäote hankala
- silmän ja käden yhteistyö
- kömpelyys
- liikuntalajit, askelsarjat vaikeita

Tarkkaavaisuuden ja toiminnan ohjauksessa

- haaveilija
- ikiliikkuja
- kärsimätön, impulsiivinen

Sarjojen ja jonojen muistamisessa

- kuukaudet
- kertotaulu



2.3 Matematiikan oppimisvaikeus

Puhdas matemaattinen oppimisvaikeus on melko harvinaista (n. 3–7 %:lla väestöstä). Matematiikan tunnilla näkyvät usein kuitenkin erilaiset hahmottamisen vaikeudet. Lukivaikeuksista n. 40 %:lla on vaikeuksia matematiikassa lukivaikeuden vuoksi.

Hankaluuksia voi ilmetä mm. seuraavilla alueilla:

- peruslaskutoimitukset, esim. kerto- ja jakolaskut
- sanallisten tehtävien mieltäminen
- kaavojen soveltaminen
- mittayksiköt
- avaruudellisen hahmottamisen vaikeudet
- laskuvaiheiden auki kirjoittaminen
- lukujen oikeinkirjoitus

Opiskelija, jolla on hankaluuksia joillakin matematiikan alueilla, voi kuitenkin olla matemaattisesti hyvin lahjakas. Esimerkiksi oivalluksia ja päätelmiä voi syntyä huippunopeasti ja oikeaan osuen!

Tiesitkö muuten, että Einsteinillakin oli hankaluuksia laskukaavojen kirjoittamisessa ja että hänellä oli lukivaikeus?



Oppimisvaikeus voi näkyä

Työpaikalla

Apua - taas myöhässä! Äkkiä ohjeet esiin! Näin paljon tekstiä! Mitä tässä sanotaan??!

Sairaan sekavaa... Pitää kai kysyä ohjaajalta, mut sehän kyl neuvookin mielellään..



Oppilaitoksessa

Ähh mä en jaksa enää istua ja kuunnella! Enhän mä edes ehdi kirjoittaa samalla kun toi ope puhuu. Lähtisköhän jo... Onneks tanssitreenit alkaa kohta... Hei jes, tauko!



2.4 Erilainen oppija – vahvuudet

Oppimisvaikeuksia kohdattaessa kannattaa etsiä erilaisen oppijan yksilöllisiä vahvuuksia, joita yleensä löytyy paljon. Vahvuudet voivat olla avain vaikeuksien ylittämiseen!

Erilainen oppija

- on luova, idearikas, kekseliäs, toimelias, visionääri...
- on tekemällä oppija
- on kokovartalo-oppija
- on kokonaisvaltainen
- käyttää monia aistikanavia, esim. näkemisen ja kuulemisen lisäksi mm. liike- ja tuntoaistimukset tärkeitä
- etsii merkityssuhteita
- kysyy "Miksi?"
- miettii "Mihin tämä liittyy?"

Oppimisvaikeus vai yksilöllinen oppimistyyli?

Oppimisvaikeuden taustalla voi olla erilainen, yksilöllinen tapa oppia.

Erilainen oppiminen voi olla esim.

- toiminnallista oppimista: kuuntelemisen ja kirjoittamisen lisäksi opiskelija kaipaa liikkumismahdollisuutta ja käytännön toimintaa
- kokonaisvaltaista: kokonaisuuksista osiin etenevää

Yksilöllisen oppimistyylin tunnistaminen ja huomioiminen opetuksessa voi olla ongelmien ratkaisu.

Miten opin?

- Näkemällä (visuaalinen)
- Kuulemalla (auditiivinen)
- Kokeilemalla, liikkuen, toimien (kinesteettinen) (NLP)

Miten opetan?

- Kirjoittamalla
- Puhumalla, keskustellen
- Näyttämällä
- Kohteena yksilöt vai joukko?

Yksilöllisiä eroja voi olla myös mieltymyksissä oppimisen järjestelyiden suhteen.

Opinko parhaiten

- kokonaisuuksista lähtien vai yksityiskohtien kautta
- yksin vai yhdessä
- aamulla vai illalla
- hämärässä vai kirkaassa valossa
- liikkuen vai paikallaan istuen
- pöydän ääressä vai sohvalla
- samalla musiikkia kuunnellen vai hiljaisuudessa
- eväitä napostellen vai syömättä
- taukoja pitäen vai yhteen putkeen työskennellen
- muuten, miten...?

(Dunn & Dunn)

Useimmat meistä käyttävät erilaisia oppimistyylien yhdistelmiä tilanteen ja opittavan asian mukaan vaihdellen.

Kaikki oppivat, mutta eivät välttämättä samalla tavalla.

Opiskelija on itse oman oppimisensa paras asiantuntija!

Täs on nyt jotain hämminkiä. Onneks se ohjaaja selosti koko jutun mulle. Pitää nyt ottaa iisisti ja tsekata, missä tökkii. Ja ainahan voin kysyä..



3. Erilaiset oppijat näytöissä

3.1 Ongelmien ja vahvuuksien tunnistaminen – miten?

Erilaisten oppijoiden vahvuuksien ja vaikeuksien tunnistaminen koulutuksen alkuvaiheessa sekä tarvittavan tuen ja ohjauksen antaminen luovat pohjan näyttöjen onnistumiselle.

Koulutuksen järjestäjä huolehtii opiskelijoiden ohjaus- ja tukitoimista siten, että opiskelijat saavat tarvittavan tuen näytön suorittamiseen. (Opetushallitus)

Opettaja, oppilaitos

- opiskelijatuntemus!
- alkukartoitukset (kielet, matematiikka, oppimisvalmiudet)
- haastattelut, tiedonsiirto yläasteelta
- oppimistyylitestit
- lukitestit (esim. Niilo Mäki Instituutin testit)
- keskustelu ja vuorovaikutus
- opiskelijan kohtaaminen yksilönä!

Työpaikkaohjaaja

- tiedonsiirto oppilaitoksesta
- tiedon välittäminen työpaikalla
- opiskelijan yksilöllinen kohtaaminen

Opiskelija

- kerro avoimesti vahvuuksista ja ongelmista
- keskustele, kysy
- löydä vahvuutesi ja oma tapasi oppia!



3.2 Tuki- ja ohjaus erilaiselle oppijalle

Näyttöjen tuki- ja ohjaustoimet ovat osa oppilaitoksen yleisiä tuki- ja ohjaustoimia. Yksilöllisten tarpeiden huomioon ottaminen ja hyvin toteutetut tukitoimet mahdollistavat onnistuneet näytöt.

Tuki- ja ohjaustoimet – mitä?

- tuen tarpeen ja vahvuuksien tunnistaminen
 - ongelmat – vahvuudet, oppimistyyli
 - henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman eli HOPSin sisällöksi
- tiedonsiirto eri osapuolten kesken, yhteistyö
- vaihtoehtoiset opetusjärjestelyt ja -menetelmät
 - pienryhmät, tukiopetus, lukiopetus
 - lisäaika, yksilöllinen jaksotus
 - työssäoppimisen lisääminen jne.
- vaihtoehtoiset arviointitavat
 - suullinen tentti, toiminnallinen koe
 - osissa suorittaminen
 - teknisten apuvälineiden käyttö jne.
- ohjaus ja tutorointi
 - opettajat
 - opinto-ohjaaja
 - opiskelijoiden vertaistuki
 - työpaikkaohjaaja
- opiskelijahuolto tarvittaessa tukena
 - terveydenhoitaja
 - psykologi, kuraattori
 - erityisopettaja
- yhteistyö vanhempien kanssa



3.3 Näytön suunnittelu

Näytöt suunnitellaan yhteistyössä työelämän edustajien kanssa. Pohjana ovat opetussuunnitelman perusteet ja näyttöjen perusteet (Opetushallitus).

Koulutuksen järjestäjän omasta näyttösuunnitelmasta selviää mm.

- missä ja miten näytöt toteutetaan
- miten opiskelijat, opettajat ja työpaikan edustajat perehdytetään näyttöihin
- miten opiskelijoita ohjataan ja tuetaan näytöissä
- miten erilaisten oppijoiden näytöt toteutetaan.

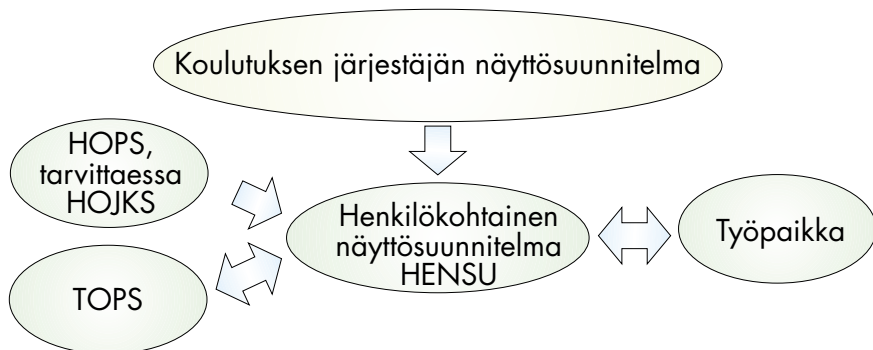
Näyttösuunnitelman tulisi kytkeytyä oppilaitoksen opinto-ohjauksen, erityisopetuksen ja työssäoppimisen suunnitelmiin.

HENSU eli opiskelijan henkilökohtainen näyttösuunnitelma on näytön toteutuksen apuväline, joka määrittelee

- mitä, missä, milloin ja miten opiskelija näyttää
- tuen ja ohjauksen tarpeen ja muodot
- arvioinnin periaatteet ja
- näytön yksilölliset tavoitteet ja toteutustavan opiskelijan tuen tarpeiden ja vahvuuksien sekä työpaikan edellytysten pohjalta.

HENSU on osa opiskelijan henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa eli HOPSia.

Erityisopetuksessa HENSU on osa henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa, HOJKSia. HENSU kytetään opiskelijan TOPSiin eli työssäoppimisen suunnitelmaan.



Näyttö suunnitellaan joustavaksi osaksi työpaikan toimintaa. Näyttö on osa työssä-oppimisjaksoa. Mukana suunnittelussa ovat opiskelija, opettaja ja työpaikan edustaja.



3.4 Tuki ja ohjaus näytöissä

Tukea ja ohjausta tulisi olla saatavissa **ennen** näyttöä, näytön **alussa** ja **aikana** sekä näytön **jälkeen!** Oikea-aikainen yksilöllinen tuki ja ohjaus ovat haaste sekä työpaikkaohjaajalle että opettajille. Onnistunut ohjaus ja tuki tuottavat tulokseksi keskeistä ammatillista osaamista ja onnistuneet näytöt.

Tuki ja ohjaus **ennen** näyttöä

Oppilaitos

- näyttöön valmentaminen: kirjalliset ohjeet, keskustelu, harjoittelu
- informointi (opiskelija, vanhemmat)
- vertaistuki opiskelijoiden kesken
- näytön suunnittelu yhdessä opiskelijan kanssa
 - kartoitustietojen hyödyntäminen
 - tuen ja ohjauksen tarve
 - näytön toteutus
 - arvioinnin periaatteet
 - HOPSista TOPSiin ja HENSUUn
- opiskelijahuolto tukena tarvittaessa
- tiedonsiirto (oppilaitos – työpaikka)

Työpaikka

- opiskelijan perehdytys (mm. työpaikka, työvälineet, työtoverit, tavat ja kulttuuri)
- työssäoppimisen ohjaus
- näyttösuunnitelman tarkennus yhdessä opettajan ja opiskelijan kanssa
- näyttöön valmentaminen, ohjaus
- selkeät ohjeet (myös suullisesti)
- harjoittelu, kertaus
- osaamiskartoitus, opitun arviointi
- opiskelijan itsearviointi
- keskustelu, opitun varmistaminen
- tarvittaessa lisäohjaus ja harjoittelu
- kannustaminen!

Tuki ja ohjaus näytön **alussa**

- näyttösuunnitelman kertaus
 - näytön kuvaus
 - tavoitteet
- pelisäännöt
- keskustelu
- ohjeiden kertaaminen
- lisäohjaus ja harjoittelu tarvittaessa

Tuki ja ohjaus näytön **aikana**

- keskustelu
- tukea, esim. kirjallisten ohjeiden tulkitsemiseen
- ohjaus
 - ohjeiden täsmentäminen, tavoitteiden ja tehtävien selventäminen
 - vaikean vaiheen yli ohjaaminen esim. kysymyksin
- kannustaminen ja rohkaisu!

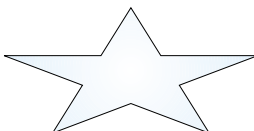
Tuki ja ohjaus näytön **jälkeen**

- kehittävä ja avoin arviointikeskustelu, jossa on mukana opiskelija, työpaikkaohjaaja sekä opettaja
 - lähtökohtana opiskelijan itsearviointi
 - mikä meni hyvin, missä on vielä kehitettävää?
 - kokemusten ja tunnelmien purkaminen
 - arvosanojen (tyytyttävä, hyvä, kiitettävä) lisäksi sanallinen arviointi
- mahdollisen uusintanäytön suunnittelu; lisävalmentaminen, harjoittelu ja uusintanäytön ajoituksen harkinta

Ensin opitaan, sitten näytetään!

Työssäoppimisen ja näytön ohjausprosessi

Yksilöllisyys! HOPS (HOJKS) – TOPS – HENSU



Tavoitteena työllistyminen

Näytön ohjausprosessi niveltyy työssäoppimisen ohjaukseen. Opiskelijan huomioon ottaminen yksilönä on avainasemassa. Yhteistyö oppilaitoksen ja työpaikan välillä on ensiarvoisen tärkeää.

Laadukas työssäoppimisen ohjaus on pohjana onnistuneille näytöille, tutkinnon suorittamiselle ja lopulta opiskelijan työllistymiselle. Kun työpaikalla on kiinnostusta ja resursseja tukeen ja ohjaukseen, oppiminen etenee ja näytöt onnistuvat. Työpaikka voi myös löytää näin hyvän uuden työntekijän!

Kuka ohjaa, valmentaa ja tukee opiskelijaa?

Opiskelijan ohjaaminen on monen henkilön yhteistyötä. Oman opettajan ja työpaikkaohjaajan lisäksi omalta osaltaan valmentajina toimivat myös koulun muut opettajat ja muu henkilökunta. Työpaikalla ohjaajina, opastajina ja malleina toimivat välillisesti kaikki työntekijät. On tärkeää, että kaikilla osapuolilla on tiedossa näyttöihin liittyvät perusasiat.

Yhteistyössä on mukana

- ryhmän ohjaaja, työssäoppimista ohjaava opettaja, erityisopettaja
- työpaikkaohjaaja
- muut työntekijät työpaikalla
- opiskelijatutorit ja muut opiskelijat
- opinto-ohjaaja, kuraattori, psykologi
- vanhemmat

Eväitä ja vinkkejä ohjaustilanteeseen

Opettamisessa ja ohjaamisessa on monia tapoja ja keinoja.
Jos yksi ei tepsii, kokeile toista!

Opettaja ja työpaikkaohjaaja

- salli erilaisia oppimis- ja työskentelytyylejä
 - mahdollista eri aistikanavien käyttö (näkeminen, kuuleminen, tekeminen, liikkuminen)
 - muista keskustelu ja vuorovaikutus
 - kannusta pohdintaan ja itsearviointiin
 - tarkista, onko opiskelija ymmärtänyt ja miten on ymmärtänyt asian
 - selitä ensin kokonaisuus, sitten yksityiskohtia tai toisinpäin
 - keskity oleelliseen
 - selitä uudelleen ja eri tavalla
 - anna esimerkkejä, kerro tarinoita
- selosta kirjalliset ohjeet myös suullisesti
 - piirrä, näytä
 - ajoita kuunteleminen ja muistiinpanojen tekeminen erikseen tai anna valmiit kopiot
 - käytä apuvälineitä (tietokone, laskin, videot jne.)
 - anna aikaa, taukoja, liikkumismahdollisuus
 - muista sopivat annokset (ihminen voi pitää mielessään vain noin 5–7 asiaa kerralla)
 - huomaa opiskelijan vahvuudet mahdollisuuksina ratkaista ongelmia

Opiskelija

- kysy, ellet ymmärrä
 - kerro ongelmista
 - keskustele
 - huomaa ohjaajan ammattitaito (mietä, mitä kaikkea voit häneltä oppia)
 - pidä oppimispäiväkirjaa (mitä oivalsin tänään, mitä vielä pohdin ja ihmettelen..)
- sitoudu työssäoppimiseen
 - kertaa, harjoittele (myös mielikuvissa!)
 - muista vahvuutesi (luovuus, idearikkaus, ongelmanratkaisu...?)
 - liiku välillä, jos mahdollista
 - malta ja muista, että "kukaan ei ole seppä syntyessään"!

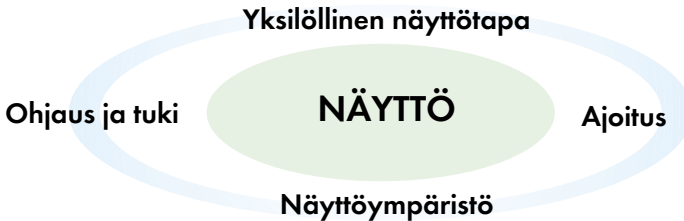
4. Näytön toteutus – vaihtoehtoja

Näytöt toteutetaan yleensä toiminnallisina mahdollisimman aidoissa työtilanteissa. Tämä sopii usein hyvin erilaisille oppijoille. Näytön toteuttaminen on mahdollista myös oppilaitoksessa. Portfoliota eli oppimiskansiota voidaan käyttää esim. näytön osana tai näytön täydentäjänä. Näyttö voidaan toteuttaa myös työpaikka-, oppilaitos- ja portfolionäytön yhdistelmänä.

TYÖPAIKKA-NÄYTTÖ	OPPILAITOS-NÄYTTÖ	PORTFOLIO NÄYTÖN YHTEYDESSÄ
Etuja aidot työtilanteet sopii usein hyvin erilaiselle oppijalle yksilöllinen toteutus mahdollista	Etuja opettajan tuki tasavertainen toteutus tuttu ympäristö	Etuja tiedon keruu useista lähteistä monet toteutustavat luovuuden mahdollistaminen hyvä itsearvioinnin väline
Mahdollisia ongelmia sopiva työpaikka? tiedonkulku	Mahdollisia ongelmia koemaisuus epäaitous yksilöllinen toteutus	Mahdollisia ongelmia paperinmakuisuus arviointi (huomio sisältöön, ei esim. ulkoasuun)

Näytön yksilöllinen toteutus

Yksilöllinen näyttö rakennetaan jokaisen opiskelijan vahvuudet ja tuen tarpeet huomioon ottaen. Näytön yksilöllinen toteutus on mahdollista, kun huomioidaan opiskelijan yksilöllinen näyttötapa, näytön ajoitus, näyttöympäristö sekä ohjauksen ja tuen tarve.



Näytön yksilöllistämisen esimerkkejä:

- ajoitus: annetaan pitempi aika oppia, osissa näyttäminen
- ympäristö: työpaikan valinta, työpaikka/oppilaitos, ympäristön muu muokkaus
- tuki- ja ohjaus: ennen-aikana-jälkeen, vaikutus arviointiin mietitään, tehtävien ymmärtämisen tukeminen
- näyttömuoto: vaihtoehtoisia tapoja näyttää, täydentäminen (esim. kirjallisen osuuden suullinen täydennys)
- keskeiseen ammattitaitoon keskittyminen
- tarvittaessa tavoitteiden mukauttaminen

Kirjalliset ohjeet ja näyttötehtävät

Erilaisella oppijalla voi olla vaikeuksia saada selvää kirjallisista ohjeista ja tehdä kirjallisia tehtäviä.

Kirjallisten ohjeiden tulkintaa voi helpottaa

- selkeys, ytimekkyys, vähän tekstiä
- iso teksti, lyhyet rivit
- oleellinen esiin
- luetelmat, kuvat
- apuvälineet (tietokone, videot, muistilaput, ilmoitustaulut..)
- suullinen täydentäminen
- keskustelu ja yhdessä läpikäynti
- ymmärtämisen varmistaminen (kysy, keskustele)
- riittävä kertaus
- lisäaika

5. Näytön arviointi

Periaatteet

- arvioinnin periaatteet ja kriteerit kirjataan selkeästi ja käydään yhdessä läpi jo ennen näyttöä (HENSU)
- arviointilomake laaditaan mahdollisimman selkeäksi ja helppokäyttöiseksi
- näytön arvioinnin kohteet ja kriteerit samoja, vaikka toteutusta yksilöllistetty ja työpaikan edellytykset ja toiminta on otettu huomioon
- tuen ja ohjauksen määrä voi vaikuttaa arviointiin (arviointikriteereissä määritellään, miten)
- arvioidaan toimintaa (ei henkilöä)
- opiskelijaa tuetaan itsearvioinnissa
- lukivaikeus ei saa vaikuttaa arvosanaan
- ammattitaitovaatimuksista ei tingitä oppimisvaikeuden vuoksi

Opettaja toimii opetussuunnitelman arviointikriteerien tulkkina. Arviointia helpottaa selkeä arviointilomake.

Vinkkejä arviointiin

- jatkuva palaute ja keskustelu tärkeää
- etsi ensin hyvät puolet, sitten kehittämiskohteet ja löydä lopuksi jotain hyvää kokonaisuudesta
- ohjaa itsearviointiin
- kannusta!
- muista, että opiskelija on päähenkilö oppimisessaan!

Mukautetuin arviointikriteerien suoritettu näyttö

Erityisopetuksessa voidaan joskus tarpeen niin vaatiessa käyttää mukautettuja arvioinnin kriteereitä, jotka määritellään yleisen opetussuunnitelman T1 tason tavoitteiden alle (lisätietoa: Opetushallitus).

Jos opintokokonaisuus suoritetaan mukautetuin tavoittein, opiskelijalla on oikeus suorittaa myös näyttö mukautetuin kriteerein. Tällöin

- erityisopettaja tai erityisopetuksen vastaava on mukana näytön suunnittelussa ja
- todistuksessa on maininta, että tavoitteet ovat mukautettuja.

Näyttötodistus

Opiskelijan tutkintotodistus on kaksiosainen. Se sisältää sekä todistuksen suoritetuista opinnoista että näyttötodistuksen. Näyttötodistuksesta käy ilmi opiskelijan näytöin osoittama ammattitaito, ja se perustuu sekä sanalliseen arviointiin että numeroarviointiin. Tutkintotodistuksen saaminen edellyttää, että kaikki näytöt on suoritettu hyväksytysti.

Näyttötodistuksen periaatteet

- pohjana opetussuunnitelman perusteet ja arviointiohjeet
- sekä sanallinen että numeerinen arviointi: vahvuudet esiin!
- työllistymisen edistäminen tavoitteena

Edellytyksiä näytön onnistumiselle

Keskeistä näyttöjen onnistumisessa on, että

- opiskelija kohdataan yksilönä
- opiskelijan vahvuuksia korostetaan
- asennoituminen erilaisiin oppijoihin on positiivista
- sekä oppilaitoksissa että työpaikoilla on riittävästi resursseja opiskelijan ohjaamiseen
- käytetään monipuolisia ohjauksen menetelmiä
- arviointi on avointa.

Opettajien ja työpaikkaohjaajien osaaminen ja koulutus on koko oppilaitoksen tehtävä. Verkostoja tulisi kehittää, ja hyödyntää esim. muiden oppilaitosten asiantuntemusta ja kokemuksia. Tiedon jakaminen pannaamisen sijaan on hyödyksi kaikille osapuolille.

Kokemusten mukaan erilaisten oppijoiden näytöt onnistuvat useimmiten hyvin. Työpaikoilla ja oppilaitoksissa on yleensä olemassa tarvittava osaaminen ja keinot, kunhan suunnitteluun ja ohjaamiseen vain varataan aikaa. Poppakonsteja ei tarvita!

**NÄYTÖSSÄ OPISKELIJA NÄYTTÄÄ OSAAMISTAAN
– EI OSAAMATTOMUUTTAAN!**

"Tämä jakso suoritetaan sitten työpaikalla työssäoppimisena ja näyttönä. Katsotaanpas vielä tätä sun HOPSia. Pitää muistuttaa työpaikkaohjaajaa, että käytte aina ohjeet yhdessä jutellen läpi. Minä näytän ja sen jälkeen saat kokeilla."

"No niin, hienoa! Nyt kun ollaan jo pari viikkoa harjoiteltu, näyttää tämä sinulta jo luistavan hienosti. Nyt voitais vaikka tehdä se näyttö, vai mitä mieltä olet?"

"Joo, tähän mä jo osaankin"

"No niin, hyvä! Hyvin menee. Hienoa! Nyt sitten vaan täytetään tämä arviointilomake ja sovitaan opettajan kanssa se keskustelu-aika. Mitä mieltä itse olet?"

"Aika hyvinhän tää kai meni. On tää opiskelu kyllä täällä työpaikalla aika jees."

NÄYTTÖ-projektin tuotteet

Raportit

Pajukoski, Seija & Rinne, Eeva (2002) **Erilaiset oppijat näytöissä: Erilaisen oppijan tunnistaminen sekä tuki- ja ohjaustoimet ammatillisessa peruskoulutuksessa.** NÄYTTÖ-projektin 1. väliraportti.

Pajukoski, Seija & Koskinen, Sanna (2003) **Erilaiset oppijat näytöissä – Opetus, ohjaus ja näytön toteutus ammatillisessa peruskoulutuksessa.** NÄYTTÖ-projektin 2. väliraportti.

Takala, Tuija (2002) **Erilaisen oppijan tukeminen nuorten näytöissä.** Opaskirjanen Helsingin sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksen käyttöön.

Takala, Tuija (2003) **Nuori näytöissä – oppimisvaikeuksista oppimisen iloon.** Helsingin sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksen 2. raportti.

Erilainen oppija työssäoppimassa ja näytöissä. Helsingin palvelualojen oppilaitos 2003.

"NÄYTTÖ-opas – opiskelijalle – opettajalle – työpaikan edustajalle". Helsingin tekniikan alan oppilaitos 2003.

Video

Osaan ja näytän. Helsingin tekniikan alan oppilaitos 2003.

NÄYTTÖ-projektin raportit, videon sekä mm. aihealueeseen liittyvän kirjallisuusluettelon ja linkejä löydät projektin Internet-sivuilta www.lukihero.fi/naytto-projekti

HEROn NÄYTTÖ-projekti

- ESR-näyttöpilottiprojekti
- kesto 1.4.2001–31.3.2004
- Helsingin seudun erilaiset oppijat ry (HERO) hallinnoi
- Opetushallitus ohjasi
- Osaprojektit:
 - Helsingin palvelualuejen oppilaitos
 - Helsingin sosiaali- ja terveysalan oppilaitos
 - Helsingin tekniikan alan oppilaitos
- Muita yhteistyötahoja esim.
 - Kiipulan ammattiopisto ja Perttulan erityisammattikoulu
 - Niilo Mäki Instituutti
 - Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus
- Projektin tavoitteet ja toimenpiteet
 - erilaisen oppijan tunnistaminen ja huomioiminen näyttöjen kehittämisessä
 - tunnistamismenetelmien, arviointimenetelmien, ohjaus- ja tukitoimien kehittäminen
 - koulutusta opettajille ja työelämän edustajille
 - tiedon välittäminen erilaisista oppijoista
 - materiaalin tuottaminen
 - asiantuntija- ja yhteistyöverkostojen luominen



Yhteystiedot:

Helsingin seudun erilaiset oppijat ry HERO
Vilhonkatu 4, 00100 Helsinki
puh. (09) 6869 3500
www.lukihero.fi/naytto-projekti

